

Lukács György- ösztöndíj

Idén ismét odaítéltek az arra érdemes kutatóknak a Magyar Tudományos Akadémia által alapított Lukács György-ösztöndíjat. Célja, hogy elősegítse a lukácsi életmű és a magyar filozófia történetének kutatását; ösztönözze olyan tudományos eredmények születését, amelyek magas színvonalon járulnak hozzá a magyar haladó és marxista filozófiai hagyományok ápolásához.

Az alapítvány odaítéléséről szakmai bizottság dönt. A rövid tudományos életrajzot, a kutatási tervet és a diploma másolatát tartalmazó pályázatot május 15-ig kell benyújtani az MTA Filozófiai Intézetének titkárságához. Az ösztöndíjat két társadalomtudományi végzettségű diplomás részére ítélték oda, kezdete 1987. szeptember 1., időtartama két év, havi összege 5000 forint.

Az önmagát ellenőrző pedagógusért

Április 9., csütörtök: a XVIII. országos tudományos diákköri konferencia második napja. A pedagógiai, pszichológiai és közművelődési szekciókban reggel kilenckor kezdődtek a dolgozatok ismertetései. Az ebédszünetben juthat idő egy kis tájékozódásra, a tudományegyetem Petőfi Sándor sugáruiti épületében, a nyilatokat figyelve, az információs irodába jutok. Megtudom, a zsűrivel együtt 414 péndég dolgait kellett intézniük a szervezőknek, köztük Kékes-Szabó Mihály tanár úrnak, aki most sem ér rá még egy percre sem, intéznivalója akadt.

— Föltűnő, hogy mennyire megnövekedett a múlt iránti érdeklődés — mondja Agoston György professzor, az OTDK főszervezője. Neves iskolák, intézmények történetét dolgozzák föl sok írásban, a történelem a pedagógiai tudományokban is a középpontba került.

Hogy milyen érdekességekkel szolgáltak a dolgozat-írók? Tanári ragadványnevek nyomába eredtek, az ellenőrző könyvekbe beírtak alapján vizsgálták a jutalmazás és büntetés módszereit, egy tanulmány a bélyegek közművelődési szerepéről szólt, és téma lett a

fiatalkorúak narkomániája is.

Agoston professzor elmondja, hogy sok dolgozatban vetettek föl új szempontokat a szerzők, olyanokat is, amelyekkel eddig nem foglalkozott a neveléstudomány. Új dolog a környezetvédelemre való nevelés kérdéseinek feldolgozása, és a friss szellemet bizonyítja, hogy már értekezés született a battonyai gyermekfaluról is.

A bölcsészkar két épületében szokatlanul nagy nyüzsgés tapasztalható. Érdeklődöm: minden rendben, gondülékenyen folynak az ismertetések, néha kimondottan izgalmasak a húszperces

előadásokat követő viták, jó az ellátás — láthatom: a folyosókon üdítőit isznak, pogácsát esznek —, a szállásra sem lehet panasz, csak hát: a menza. De ez aligha a szervezők hibája.

Egy éve folyik az előkészület. Háromszáz dolgozat érkezett, mindegyiket két lektor értékelte. Ebben a legtöbbet a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola oktatói vállaltak magukra. Végül 191 dolgozat kapta meg a nyilvános bemutatkozás lehetőségét. A diákok — 37 felsőoktatási intézmény képviselőitében — különböző oktatástechnikai eszközök segítségével ismertetik kutatási eredményeiket. Ezáltal tanári előadói képességeikből is vizsgáznak. A szekciók élén főzsűri, az alszekciók „vezetőségében” kéttagú zsűri áll. A kisebb csoportokra azért van szükség, mert a tudományágakon belül is több részterület vonta magára a hallgatók figyelmét. A pedagógiai szekcióban például neveléstörténeti, neveléstan-nal foglalkozó, didaktikai, pedagógiai szociológiát vizsgáló csoportokban folyik a munka.

Agoston professzor hangsúlyozza, hogy elsősorban nem kutatók nevelése a cél: a diákköri munka az önmagát ellenőrizni képes pedagógus kialakítására alkalmas tevékenység. Tudja tehát saját maga munkáját tervezni és ellenőrizni is a tanár. Ha ezek a dolgozatok nagyközönség előtt hangzanak el, nemcsak a szerzők, hanem a hallgatóság tömegeire is hatást gyakorolnak.

Az OTDK díjkiosztó ünnepségén — nagyon sok adományozó szervnek, intézménynek hála — 200 000 forintot osztanak szét. A résztvevők negyven százaléka kap valamilyen jutalmat. Erről bővebben holnap lapszámbunkban. **D. I.**

Pulitzer József emlékezete

Száznegyven éve, 1847. április 10-én született Makón az amerikai sajtókirály, Pulitzer József, a róla elnevezett díj alapítója. Tizenhét évesen vándorolt ki Magyarországról, s Lincoln oldalán részt vett a polgárháborúban. Sikeres lapvállalkozásokba fogott, s hamarosan az állami életben eluralkodó korrupció feltárója, a gazdasági és társadalmi reformok szószólója lett. Hírnevét s hatalmas vagyonát haladó ügyekért tapusított bátor, harcos kiállásának köszönhette. Független platformról hirdette radikális szociális programját.

Lapjai, a St. Louis Post-Dispatch, (ma is fennáll) és a The World naponta összesen csaknem egymillió példányban jelentek meg. A közérdekkel szemben a magánérdeket sohasem támogatta, és nem volt megvásárolható. Célul tűzte ki a széles néptömegek demokráciára nevelését is. Aligha túlzás, hogy lapjai révén elnököt volt képes hatalomra segíteni, vagy székében meginteni. Újságírói, lapkiadói tevékenysége politikai, üzleti és mecénási ténykedéssel párosult. Beválasztották az Egyesült Államok kongresszusába. Az újságszerkesztés számos újítása (például: sportoldal) fűződik nevéhez.

A századfordulón Hearsttel vívott könyörtelen konkurenciaharcában átmenetileg maga is az amerikai szenzációéhség kiszolgálására kényszerült. De módszereit változtatva, rövidesen ismét a társadalmi igazságtalanságok, a korra jellemző politikai és gazdasági korrupció, a trösztök manipulációi elleni küzdelemre összpontosította erejét. Pályája csúspontján, szeme világát elveszítve, örökös depresszióban, a tengeren cirkáló luxusjachtjáról irányította lapjait éveken át.

egészen 1911-ben bekövetkezett haláláig.

Magyar származását sohasem tagadta. Több millió dollárról végrendelkezett. Hagyatékával a New York-i Columbia Egyetemen önálló újságíró kart hozott létre. A Pulitzer-alapítványból évente kiosztott díjakkal a kiemelkedő újságírói, irodalmi, történetírói és zenei teljesítményeket jutalmazták. A díjakat — melyek erkölcsi értéke jóval meghaladja azok anyagi jelentőségét — éppen hetven évvel ezelőtt, 1917-ben osztották ki először.

Csillag András

Megemlékezésünk szerzője, Csillag András középiskolai tanár a 80-as évek elején kezdte meg tudományos kutatásait a makói születésű Joe Pulitzer újságíró életéről és munkásságáról. Eredményeit a Makói Múzeumi Füzetek elnevezésű helytörténeti periodika egyik önálló kötetében publikálta, s több cikke jelent meg a napilapokban is.

Nevezetes, világhíres születőjének emlékét ápolja Makó: most, Pulitzer születésének évfordulóján a városi tanács — a Magyarok Világszövetségével, a népfőnt országos tanácsával és az újságírók szövetségével közösen — emléktábla fölavatásával és emléküléssel adózik. Ma, pénteken délután 2 órakor Pálffy József, a Magyar Újságírók Országos Szövetségének elnöke avatja föl a makói Dózsa György utca 4. számú házon elhelyezett emléktáblát. Kiss Jenő szobrászművész alkotását. Az ezután tartandó emlékülésen Csillag András ismerteti Pulitzer útját „Makótól Amerikáig”. Pulitzer szerepe az amerikai sajtótörténetben címmel Pethő Tibor, a MUOSZ alelnöke, a HNF Országos Elnökségének tagja tart előadást. A József Attila Múzeumban

kiállítás nyílik Pulitzer József portréja címmel (megnyitja Szántó Miklós történész), amely a Magyarországon fölkelhető, Pulitzer életével és munkájával kapcsolatos dokumentumokat mutatja be. Az amerikai

magyarság szellemi tevékenységéről gazdag dokumentációt tartalmazó Vasváry-gyűjteménnyel került Szegedre, a Somogyi Könyvtárba igen értékes, Pulitzer tevékenységére vonatkozó, a kutatóknak nélkülözhetetlen forrásokkal szolgáló anyag. A makói kiállítás rendezői természetesen ebből is válogattak.

A Tisztatáj új száma

Elhagyta a nyomdát a Tisztatáj új, márciusi száma, mely híradásunk után remélhetően gyorsabban jut el az olvasókhoz, mint az előző összevont szám.

A lapot a Jubileumunkra című szerkesztőségi cikk nyitja, arra emlékezve, hogy 1947. március 7-én jelent meg először a Tisztatáj. Rendkívülmények között e mostani talán ünnepi szám lett volna, hiszen utoljára 1967-ben tekintették át az eddig megtett utat. A jelenlegi „számvetést” egy korábbi szerkesztő — a Tisztatájat jelentős folyóirattá alakító — programjának fölelevenítése jelenti, melyet az új szerkesztőség is magának vall: „Rovatainkban olyan szellemet kell meghonosítani, hogy megtisztuljon és vonzó legyen az író és kritikus számára az abban való megjelenés. Nincs megszerzettetlen kézirat, és nincs megnyerhetetlen alkotó. Különböző konstellációk idegenkedővé tehetnek alkotókat egy-egy lapról, de a lényeges mindig az marad, hogy magában a folyóiratban legyen meg a lehetőség az al-

kotói tisztesség, öntudat csonkíthatatlan megbecsülésére. Nyilvánvaló, hogy önszonkítás nélkül nem zárhatjuk ki a mai magyar irodalom egyetlen árnyalatát sem lapunk hasábjairól.”

E program jegyében az új számban is számos irányzathoz tartozó alkotók műveit szerkesztették egybe.

Kassák centenáriumát köszönti a szépirodalmi rovatot nyitó Tandori Dezső-vers, a Kassák-felütesek, és az Örökség rovatban Csaplár Ferenc szövegközlése, mely a szegedieknek különösen érdekes most: Kassák Lajos két cikke Szent-Györgyi Albertől. A szépirodalmi rovatból ki kell még emelnünk Belányi György, Polner Zoltán és Győri László verseit, valamint Sarusi Mihály novelláját.

Közi a lap a Művek és műveletek az 1950-es évek magyar irodalmában című rádiós beszélgetést. Résztvevői voltak Bodnár György, Király István, Szabó B. István és Szerdahelyi István. A nem mindig higgadt eszmecserében napjainkra is érvényes megállapítások hangzanak el az irodalom és a politika, illetve az irodalom és az olvasók kapcsolatáról.

Sik Csaba Az értelem bilincsei című tanulmányában egy londoni útja alkalmából térben és időben messzire látva a modern festészet és műkereskedelem jelenéről ad látóleletet.

Folytatódik Tóth Béla Tiszajárása a 78. fejezettel. S befejeződik Csatári Dániel Orbán Balázs emlékezete című dolgozata. A Most-Punte-Híd rovatban — önéletrajsa részleteinek közlésével — Nicolae Bretan román zeneszerző és operaénekes centenáriuma emlékezik a lap.

Végezetül Csiki László, Herceg János és Balogh Edgár munkáiról olvasható kritika Halmágyi Miklós, Szék Endre és Kovács Győző tollából.

100 éve született Szőkefalvi-Nagy Gyula

A magyar matematikátörténet legnagyobb egyéniségei között tartjuk számon Szőkefalvi-Nagy Gyula professzort, akadémikust, aki 100 éve, 1887. április 11-én született a Kisküküllő megyei Erzsébetvárosban. Az évforduló alkalmából tegnap délután 10 órakor az MTESZ, Szeged város tanácsa, a Szegedi Akadémiai Bizottság és a Bolyai János Matematikai Társulat Szegedi Tagozata képviselői a professzor egykori lakóházának falán (Bolyai János utca 28.) emléktáblát avattak. Avatóbeszédet Tandori Károly egyetemi tanár, akadémikus mondott. Szólt az iskolateremtő professzor életpályájáról, tudományos tevékenységéről és méltatta a szeretetreméltó, kiváló ember pedagógusi munkáját. Az emléktáblát a Magyar Tudományos Akadémia képviselőitében Tarján Imre és Leindler László akadémikusok, a Bolyai Intézet nevében Tandori Károly, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola matematikai képviselőitében Szendrei János, a Bolyai Társulat nevében Pintér Lajos és az MTESZ-től Bátyai Jenő koszorúzták meg. A tisztelet koszorúit elhelyezték a család tagjai is.

Az avatóünnepséget követően tudományos emlékülést tartottak a Szegedi Akadémiai Bizottság székházában. Megnyitót Tarján Imre akadémikus, osztályelnök mondott. Szendrei János Szőkefalvi-Nagy Gyula eredményei a polinómok elméletében címmel, Strommer Gyula Szőkefalvi-Nagy Gyula eredményei a végesrendű geometriában c. tartott előadást. Nagy Péter Problémák és eredmények a szövetgeometriában, Tamássy Lajos Indukált konnexiók, Böröczky Károly Szemléletes geometria — diszkrét geometria című dolgozatát ismertette.

Délután négy órakor az emléküléshez kapcsolódva a kanadai Bisztriczky Tibor professzor tartott előadást a SZAB-székházban Maximális indexű görbék címmel.

*

Szőkefalvi-Nagy Gyula életpályája Erdélyből indult, érettségije után, 1905-ben a kolozsvári tudományegyetem matematika-fizika szakára iratkozott be. Kiváló tanítómesterektől tanult, akik nemcsak szaktudományuknak voltak elismert művelői, hanem jó érzékű pedagógusok is. Különösen Schlesinger Lajos professzor szakmai biztatása hatott rá. Okleveleének megszerzése után Nyugat-Euró-

pa egyik legkiválóbb egyetemén, a göttingeni magyar állami ösztöndíjjal tanult tovább. Hazatérte után gimnáziumi tanárként Privigyén, Csikszeredán és Kolozsvárott tanított, majd a kolozsvári női felső-kereskedelmi iskola igazgatójává nevezték ki. Közben, 1915-ben megkapta a kolozsvári egyetem magántanári címét.

Az első világháborút követően, Trianon után is Kolozsvárott maradt, és csak 1929-ben költözött át Szegedre családjával együtt, amikor itt a polgári iskolai tanárképző főiskola tanszékvezető professzorává nevezték ki. A főiskola igazgatója 1938-ban, és rá egy évre a szegedi egyetem geometria tanszékének vezető professzora. 1940-ben Kolozsvárra helyezték, ahol a tudományegyetem matematika intézetének igazgatójaként és a kar dékánjaként jelentős tudományalkotói és -szervezői tevékenységet fejtett ki, de kutatói munkásságának is egyik jeles darabját, A geometriai szerkesztések elmélete című könyvét ekkor írta és jelentette meg. Időközben egészségi állapotában bekövetkezett kedvezőtlen változás miatt fizikailag megrokknva, de teljes szellemi frissességgel kapott tanszékvezető egyetemi tanári kinevezést Szegedre, a felszabadulás után. A differenciálgeometria című műve halála után, az Akadémiai Kiadónál jelent meg.

Tudományos munkásságából kiemeljük a polinómok (racionális egészfüggvények), az algebrai függvények és a görbék geometriai elmélete terén elért eredményeit. Jelentős mértékben hozzájárult a modern algebrai geometria tudományágának kifejlesztéséhez. Más tudományági kutatási eredményei is mind a hazai, mind a nemzetközi szakterületeken megtermékenyítőleg hatottak, és napjainkban hatást gyakorolnak a kutatókra, a kutatásra.

Szőkefalvi-Nagy Gyula nemcsak a matematikában volt ismert tudós és tekintély, hanem pedagógusként is — elismert tanáremberi tulajdonságokkal rendelkezett, aki oktatói aktivitását képes volt átadni diákjainak, hallgatóinak. A róla elnevezett matematikai feladatmegoldó versenyt minden évben megrendezik középiskolások számára.

Az algebrai görbék és felületek geometriai, valamint aritmetikai tulajdonságainak vizsgálata terén elért eredményeiért, továbbá a konvex testek és a geometriai szerkesztések elméletében hozott megállapításaiért a legmagasabb tudományos elismeréseket megkapta.

Bátyai Jenő

Somogyi Károlyné felvétele

Remekművek születtek elméjében

„Élete javát szülővárosában töltötte” — írja róla a Magyar Irodalmi Lexikon. Első versei is ebben a városban, a Szegedi Naplóban jelentek meg. Igaz, Pesten végzte el az egyetemet — magyar—latin szakon —, de a hányattatás évei után visszatért Szegedre. Juhász Gyula elődünk volt, szegedi tollforgatóknak, hiszen 1918-tól a Szeged és Vidéke, majd a Dél-magyarország szerkesztőségében dolgozott. Ezek voltak legszebb évei. No, nem az újságírás miatt, hanem azért, mert ekkor lett az illegálisan szervezkedő szegedi nemzeti tanács alapító tagja, a radikális párt társelnöke, a szegedi színház vezetője. Kedélybetegségét fölszámolta a társadalmi cselekvés. Azután életét derékba törte a bukás, visszatért a melankólija. Írásaiból élt, és tíz esztendő kellett vár-

nia az első komoly elismerésre: 1929-ben megkapta a 4000 pengős Baumgarten-díjat. Személyes tragédiája, hogy életét végigkísérte az önmagával való beteges elégedetlenség, a kicsinyhitűség. Pedig a magyar líra olyan remekművei születtek elméjében, mint az Anna örök és a Milyen volt... Sok maradvány műve közül még néhány: Az alsóvárosi temetőben, Simon. Péter, A tápai Krisztus, vagy prózai írásai közül az Orbán lelke című.

Ötven éve, hogy önkézzel vetett véget életének. A róla elnevezett szegedi tanárképző főiskolán tegnap ünnepi megemlékezést tartottak. Az intézmény dísztermében Grezsa Ferenc tanszékvezető egyetemi docens mondott emlékbeszédet, majd megkoszorúzták a költő szobrát.